

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра української літератури імені Михайла Возняка

АВТОПОРТРЕТ УЛАСА САМЧУКА У ЙОГО СПОГАДАХ

Магістерська робота
студентки VI курсу
групи ФЛУМ – 21
напряму «035.Філологія»
(Українська мова та література)
Хандоняк Галини Василівни

Науковий керівник
доц. Орися Легка

Львів – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АВТОБІОГРАФІЧНА ЛІТЕРАТУРА ТА МЕМУАРИ	9
1.1. Визначення понять “автобіографія” та “мемуари” та їх роль у літературному процесі	9
1.2. Огляд основних теоретичних підходів до аналізу автобіографічних текстів	15
1.3. Порівняння автобіографічної літератури та мемуарів як жанрів зі специфікою структури, цільової аудиторії і функціями в літературному доробку	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МЕМУАРІВ	25
2.1. Джерельна база та стан дослідження творчості Уласа Самчука	25
2.2. Мемуаристика У. Самчука і його життєпис	29
2.3. Формування життєвого досвіду та соціокультурного феномену Уласа Самчука.....	41
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53

ВСТУП

Улас Самчук, видатний український письменник, журналіст, публіцист та видавець, зробив значний внесок у культурне і літературне життя України у ХХ столітті. Народившись у 1905 році в селі Дермань Перша Рівненської області, Самчук став відомим завдяки своїм талановитим творам, які підкреслювали національний дух і відданість Україні. Його літературна кар'єра була різноманітною та плідною. Він був автором численних романів, есе, публіцистичних статей та інших творів, які висвітлювали історію та сучасність України. Серед найвідоміших творів автора — роман “Марія”, що розповідає про трагічну долю українського народу під час Голодомору. Самчук також відіграв значну роль у політичному житті України, будучи активним членом українського національного руху. Він був членом уряду УНР у вигнанні та ОУН, активно виступав за незалежність України.

Журналістська діяльність письменника була також важливою. Самчук був засновником та редактором рівненської газети “Волинь”, що сприяло поширенню ідей українського націоналізму. Однак, через його націоналістичні погляди та активну політичну діяльність, вивчення творів автора було заборонено під час президентства Віктора Януковича, на той час міністром освіти був Дмитро Табачник, якого часто звинувачували в антиукраїнській політиці. Незважаючи на труднощі та перепони, літературна та політична спадщина Уласа Самчука залишається важливою частиною української історії та культури, втілюючи боротьбу за національну ідентичність та незалежність.

Актуальність теми. Улас Самчук - визначний представник української літератури, а його спогади стали важливим літературним джерелом для розуміння історичного, соціального та культурного контексту, в якому жив і творив прозаїк. Вивчення автопортрету Самчука у спогадах дозволяє нам

краще зрозуміти його творчу особистість, бачення світу та внесок у розвиток української літератури. Це особливо актуально для студентів, вчених та всіх, хто цікавиться українською культурою та літературою.

Автопортрет у спогадах Уласа Самчука дає нам можливість зануритися в його внутрішній світ, вивчити його особистість та емоційний стан. Спогади митця розкривають його думки, переживання, взаємодію з іншими людьми та його власний розвиток як письменника. Це робить автопортрет Самчука у спогадах важливим об'єктом для аналізу та вивчення, оскільки він надає нам унікальний погляд на творчу особистість та досліджувану тему. Спогади Уласа Самчука важливі для розуміння історичних подій та соціокультурного контексту, в якому він жив. Вони стають джерелом інформації про події, які мали вплив на його життя та творчість, а також про важливі соціальні й політичні проблеми тогочасної доби. Вивчення автопортрету автора у спогадах дозволяє нам глибше проникнути у сутність тих подій та їх вплив на творчий процес. Крім того, актуальність теми вивчення автопортрету Уласа Самчука у його спогадах полягає в тому, що вона дозволяє нам побачити творчість прозаїка у контексті його особистого життя. Спогади розкривають зв'язок між життєвими досвідами, емоціями та творчими досягненнями автора. Це допомагає нам краще зрозуміти і оцінити творчу індивідуальність Самчука та внесок письменника в українську літературу.

Узагалі, вивчення автопортрету Уласа Самчука у його спогадах є актуальним завданням, оскільки воно сприяє глибшому розумінню творчості письменника, впливу життя на творчість митця та надає значення спадщині прозаїка для сучасності. Вивчення автопортрету Самчука у спогадах дозволяє нам побачити його як людину, письменника та громадського діяча, а також відкрити нові шари його творчого багажу та дослідити його внесок української культурної спадщини.

Огляд наукової літератури, що використовувалась для дослідження, включає роботи різних авторів, кожен з яких підходить до цієї теми зі своєї унікальної перспективи: М. Білоус [4] у своїх двох статтях “Улас Самчук та його спогади “На білому коні” та “Широкий письменницький діапазон У. Самчука” зосереджується на аналізі мемуарів Самчука, висвітлюючи як особистісні, так і творчі аспекти його життя. Вона детально розглядає, як Самчук представляє себе в цих спогадах, а також аналізує його стиль письма і літературні стратегії.

С. Бородіца [7] у статті “Наративні особливості мемуаристики Уласа Самчука періоду МУРу” фокусується на наративних особливостях мемуарної прози Самчука. Вона досліджує специфіку його підходу до оповіді про події та особисті переживання.

О. Галич [11] у роботі “Українська письменницька мемуаристика: природа, еволюція, поетика” проводить широкий огляд української мемуарної літератури, в якому Самчук виступає як один з ключових авторів. Галич розглядає, як розвивався жанр мемуарів в Україні, і де в цій еволюції знаходиться Самчук.

М. Гнатюк [12] у “Специфіка мемуарного жанру: об’єктивне і суб’єктивне у спогадах Уласа Самчука “На білому коні”, “На коні вороному”” аналізує, як Самчук поєднує об’єктивні історичні події та особистісну перспективу у своїх мемуарах, звертаючи увагу на баланс між історичною достовірністю та суб’єктивним враженням.

Я. Поліщук [22] у “Формули ідентичності Уласа Самчука на тлі доби” розглядає, як Самчук використовує свої мемуари як засіб самовираження та самоідентифікації, розглядаючи його твори у контексті історичних та культурних процесів того часу.

Т. Черкашина [34] у своїй дисертації “Українська мемуарно-автобіографічна проза ХХ ст.: жанрова структура та ідейно-художня еволюція” досліджує загальну еволюцію мемуарного жанру в Україні, в якій творчість Самчука займає значне місце.

Об’єктом дослідження є автобіографічні спогади Уласа Самчука.

Предметом дослідження є мемуарна творчість письменника, яка виявляється у його автобіографічних спогадах. Дослідження зосереджується на аналізі та інтерпретації текстів спогадів, вивченні їх структури, стилю, художніх прийомів та впливу на українську літературу. Предмет дослідження також включає вивчення автобіографічного контексту, особистого життя письменника, його взаємодії з соціокультурним середовищем та відображення важливих історичних подій.

Метою магістерської роботи є дослідження та аналіз автобіографічних спогадів Уласа Самчука з метою вивчення його автопортрету. Для досягнення мети магістерської роботи, необхідно виконати такі завдання:

1. Вивчення та аналіз мемуарної творчості Уласа Самчука, огляд та детальний аналіз автобіографічних спогадів письменника;
2. Виявити основні теми, мотиви, символи та літературні засоби, використані У. Самчуком для вираження своїх думок, почуттів та вражень;
3. Встановлення зв'язків між автобіографічними спогадами та життєвим шляхом письменника, важливо виявити, як життєві події формували бачення світу та вплинули на написання мемуарів письменника;
4. Дослідження автопортрету Уласа Самчука через призму мемуарів, проаналізувати його самовизначення, ставлення до себе, розкриття внутрішнього світу, моральних принципів та особистих цінностей;

5. Встановлення значення мемуарів Уласа Самчука для української літератури та культурної спадщини, оцінка впливу мемуарів письменника на розвиток української літератури та їх значення для сучасного читача.

Тема та мета магістерської роботи зумовлюють **застосування наступних методів:** літературний аналіз, для вивчення автобіографічних спогадів Уласа Самчука використовується метод літературного аналізу, що включає аналіз тексту, виявлення літературних засобів, стилістичних особливостей, сюжетних ліній, символів та мотивів; контекстуальний аналіз, що застосовувався для розуміння історичного, соціокультурного та літературного контексту, в якому працював Улас Самчук, використовується метод контекстуального аналізу. Цей підхід дозволяє розкрити вплив зовнішніх факторів на його автобіографічну творчість та інтерпретувати його спогади у відповідному контексті; біографічний метод, який дозволяє відслідковувати ключові етапи його життя, взаємозв'язок з творчістю та розкрити особистісні особливості письменника; історичний метод, що застосовувався для розуміння соціально-історичного контексту, політичних подій та їх впливу на автора та його творчість, використовується історичний метод. Цей підхід дозволяє встановити зв'язки між подіями тогочасної доби та рефлексією письменника у його спогадах; метод контекстуального аналізу використовувався для дослідження мовного стилю та художніх прийомів у мемуарах Уласа Самчука та дозволив виявити особливості його мови, стильові переконання та внесок української мови та літератури.

Наукова новизна роботи. Дослідження інтегрує літературний аналіз з історичною контекстуалізацією, дозволяючи глибше зрозуміти, як особисті переживання Самчука відображаються у його спогадах і як це пов'язано з ширшими соціальними та політичними процесами в Україні та за її межами.

Робота зосереджується на тому, як Самчук представляє себе як особистість, письменника, політичного активіста та інтелектуала. Особлива увага приділяється мовним та стилістичним засобам, які використовує Самчук, щоб створити свій автопортрет. Аналіз спогадів Самчука вносить важливий внесок у розуміння літературного процесу в Україні ХХ століття, зокрема ролі письменників у формуванні національної ідентичності. Використання сучасних методів літературної критики та теорії автобіографії забезпечує новий погляд на спогади Самчука, дозволяючи виявити більш тонкі аспекти його самопрезентації.

Магістерська робота складається зі Вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури, що налічує 58 позицій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ РОЗДІЛ: АВТОБІОГРАФІЧНА ЛІТЕРАТУРА ТА МЕМУАРИ

1.1. Визначення понять “автобіографія” та “мемуари” і їх роль у літературному процесі

Історія розгляду термінів “автобіографія” та “мемуари” сягає кінця XVIII століття. Перший раз термін “автобіографія” з'явився в англійській мові у формі прикметника в передмові до збірки "Вірші" Ен Єрслі, відомий також як Лактілла, виданої у 1786 році. Паралельно існував термін “self-biography,” що інколи викликало невідповідність через поєднання грецького кореня з англосаксонським. У німецькому середовищі обидва терміни з'явилися в друкарських виданнях практично одночасно з англійськими, а німецький термін "Selbstbiographien" був більш поширеним, ніж “Autobiographien,” аж до кінця XX століття. У Франції, яка була більш консервативною з лінгвістичного погляду, новий термін з'явився у 1830-х роках і вважався англійським за походженням. Останнім часом у деяких дослідників спостерігається повернення до терміну “self-biography” (Фелісіті Нассбаум). Також розробляється новий термінологічний апарат, включаючи терміни “автографія” (Г. Портер Ебботт), “автогіографія” (Домна Стентон), “отобіографія” (Жак Дерріда) і багато інших [40, с. 37].

В західноєвропейських літературних дослідженнях часто зустрічаємо вирази “self-writing” та “écriture du moi/de soi” як предмет вивчення, що становить важливу синтезуючу назву, об'єднуючи автобіографічні жанри під загальними знаком [47, с. 66].

Фундаментальним прикладом цього жанру є “Сповідь” (1782) Жан-Жака Руссо. У вступних рядках цього твору він оголошує: “Я розпочинаю справу, яка не має аналогів і не знайде наслідувача. Я хочу показати своїм співбратам одну особу у всій її правді, і цією особою буду я. Я один. Я знаю своє серце і

знаю людей. Я створений інакше, ніж кожен, кого я бачив; я осмілююся вважати, що я не схожий на нікого в світі. Якщо я не кращий, то принаймні інший, ніж інші” [58].

Заява Руссо вказує на те, що автобіографія - це новий етап, простір для експерименту. Після Руссо настав час пошуків, який тривав до епохи Романтизму. В цей час автобіографія стає актуальною в літературі, зокрема завдяки експресивній поезії, відновленню культури дитинства, що надихає письменників розповідати про своє життя з самого початку, та спадку ряду літературних жанрів, що спонукали до пошуку нових форм. За епохи Романтизму починається період стагнації, який завершується після Першої світової війни [58].

У XIX столітті жанр щоденника відзначився значним розквітом, але наступний скандал прийшов з його виходом у світ. У 1880-х роках Франція потрясла хвиля видання щоденників, таких як Бенжамен Констан, Анрі-Фредерік Ам'єль, Марія Башкірцева (постумно) і брати Гонкурі (живими). Апологетами автобіографічної літератури став Анатоль Франс, а її противниками - Фердинанд Брюнет'єр. Дослідник Роберт Фокенфлікт, вивчаючи запалені суперечки тогочасного літературного світу щодо автобіографії, наблизився до розуміння її природи, визначаючи її як жанр, який існує у полі найвищої напруги. Він пише: “Того дня, коли автобіографію визнають як вольовий акт і літературний текст, жанр помре” [52, с.15].

Дослідники вказують на важливий внесок Марії Башкірцевої в розвиток автобіографічного жанру. Вона змінила звичні уявлення про щоденник у Франції XIX століття. Для французьких дівчат того часу щоденник був перш за все засобом морального виховання та вдосконалення словесного мистецтва. Марія Башкірцева, представниця іншого культурного світу з рідкісною для жінок освітою, у своєму щоденнику заявила, що нею керують незвичайні

прагнення - бажання досягти особистої реалізації і слави. Вона писала не правильною французькою мовою, і визначальною рисою її щоденника був нарцисизм. Її твори викликали великий резонанс у французькому суспільстві, а згодом її щоденники вплинули на розвиток феміністичного руху в Франції [48, с. 302].

У ХХ столітті Франція подарувала світові низку видатних авторів автобіографічних творів, серед яких Андре Жід, Мішель Лейріс, Жорж Перек, Клод Моріак та багато інших. Автобіографія вийшла з ар'єргарду і стала важливим аспектом авангардної літератури.

Серед факторів, що сприяли “узаконенню” автобіографічного жанру, був той факт, що автори почали публікувати свої особисті щоденники ще за свого життя. Наприклад, в 1939 році “Бібліотека Пляєди” видавництва “Gallimard” випустила “Щоденник” Андре Жіда. Хоча деякі письменники висловлювали спротив цій автобіографізації літературного простору, він був менш активним порівняно з епохою Фердінанда Брюнетьєра [50, с. 141].

Зауважимо, що лише з часів Другої світової війни, коли став активним розвиток формального аналізу всіх аспектів літератури, автобіографію стали розглядати як літературний жанр, гідний серйозних критичних досліджень. В Франції дослідження автобіографії розпочав Жорж Гюсдорф у 1956 році зі своєї праці “Умови і межі автобіографії”. Починаючи з 70-х років і до наших днів, найбільш активним дослідником у галузі вивчення автобіографії є Філіп Лежен, який розробив теорію “автобіографічного пакту.” Цей пакт передбачає домовленість між автором і читачем, за якою автор зобов'язується розповідати правдиву історію свого життя, а читач, у свою чергу, вірити розповіді. Ця теорія є канонічною і визнаною, незважаючи на деякі критикування [45, с. 380].

Феміністична критика активно розробляє теорію автобіографії, вважаючи її сутнісно жіночим жанром. Автобіографічні твори жінок

відрізняються за темами, стилем і суб'єктом від автобіографій чоловіків. Жіночі автобіографії частіше беруть свій початок в особистому житті, розглядаючи сімейні стосунки, близьких друзів та домашні справи. Стиль жіночих автобіографій часто фрагментарний і нехронологічний, і суб'єкт є багатоплановим, відмінним від одновимірного “Я” в чоловічих автобіографіях.

Автобіографія відіграє значущу роль у літературному світі ХХ століття, і вона продовжує бути об'єктом серйозного вивчення та аналізу як в рамках літературознавчих досліджень, так і з феміністичної перспективи [41, с. 211].

Питання виникнення автобіографії залишається важливим об'єктом досліджень від самого початку автобіографічних студій. Це, в певному сенсі, запитання без відповіді, оскільки “автобіографія в якійсь формі була завжди присутня в історії літератури” [29, с. 129]. Елементи, які ми спостерігаємо на кінці ХVІІІ століття, існували і до цього часу, і вони мають античні коріння. Однак, вони функціонували в рамках інших літературних структур порівняно зі сучасними. Філіп Лежен попереджає від можливості хибного розуміння історичних практик, коли ми можемо ідентифікувати такі тексти, як “Сповідь” святого Августина, “Досліди” Мішеля Монтеня інші, як автобіографічні, оскільки вони існують із зовсім різними літературними домінантами” [48, с.303].

Деякі письменники (такі як Жан-Поль Сартр, Наталі Саррот, Мішель Лейріс) не сприймали автобіографію позитивно через те, що вона, на їхню думку, обмежує можливість розглядати творчість за межами автобіографічного контексту. У Франції стало традиційним поглядати на автобіографію як на документ, який стоїть у протиріччі з творчістю, яка вимагає трансформацій, перетворень і метаморфоз реальності [48, с. 306]. З іншого боку, захисники автобіографії намагаються показати, що вона є

формою творчості, яка залишається в межах документального нарративу і ґрунтується на узгодженні з реальністю і внутрішнім зв'язком [48, с. 307].

Окремі дослідники вбачають коріння автобіографії в біографічному жанрі. Але виникають спірність при спробі ввести біографічну модель в автобіографію, оскільки автобіографія вимагає розглядати себе як іншого, і це не тотожно нарративній формулі біографії. Потрібно враховувати, що будь-яка автобіографія залишається незавершеною, несвоєчасною. Вона подібна до журналу, в якому неможливо визначити кінець. Інколи окремі фрагменти автобіографії об'єднуються в єдину життєву історію письменника [28, с. 208].

Проблема визначення жанру автобіографії виникає через її мінливий характер та взаємопроникнення з різними формами автобіографічного виразу, такими як щоденник та листування (наприклад, Масон Мері та Джулія Уотсон визначають 52 автобіографічних жанри). Іноді автобіографія містить уривки з щоденників і листів, і навіть сама автобіографія може бути написана у формі щоденника [56, с.16].

Отже, автобіографія та мемуари - це два жанри літератури, які засновані на особистих досвідах та спогадах авторів. Ці два поняття, хоч і схожі за своєю природою, мають свої відмінності в структурі та цільовій спрямованості, але обидва вони грають важливу роль у літературному процесі, допомагаючи читачам краще розуміти як індивідуальну долю автора, так і загальний контекст історії та суспільства. Автобіографія - це жанр, у якому автор розповідає про своє життя, використовуючи власний голос та перспективу. Основна риса автобіографії полягає в тому, що вона намагається засвідчити об'єктивну істину про авторове життя, звертаючи увагу на факти, події та переживання. Автор автобіографії відчужується від літературної фікції та намагається долати бар'єри між собою і читачем, надаючи реальності пріоритет над художньою вигадкою. Автобіографія допомагає читачеві

зрозуміти авторове життя, досліджуючи його внутрішній світ, думки, мотивації та емоції.

Мемуари, з іншого боку, це жанр, у якому автор зосереджується на певних подіях або періодах свого життя, розглядаючи їх з власної точки зору та відображаючи власні враження та думки. Вони часто більше спрямовані на художнє висловлення і використовують літературні засоби для створення наочних образів та передачі атмосфери певного часу та місця. Мемуари можуть бути менш об'єктивними, оскільки автор має більшу свободу в обранні, які події або аспекти свого життя він буде включати, і в якому освітлювати їхній контекст [38, с. 354].

Роль автобіографії та мемуарів у літературному процесі полягає, передусім, у створенні місця для особистого самовираження та відображенні життєвого досвіду. Ці два жанри дозволяють авторам висловлювати свої ідеї, переживання та погляди, що може бути важливим для розвитку літературної культури та формування ідентичності читача. Крім того, автобіографія та мемуари допомагають зберігати історичну пам'ять, зафіксувавши важливі події та персоналії, які в іншому випадку могли б бути забуті. У цілому, автобіографія та мемуари грають важливу роль у літературному процесі, надаючи авторам можливість висловлювати себе та передавати свій життєвий досвід, а читачам - можливість зануритися в світ авторів і пізнати їхній внутрішній світ та переживання.

1.2. Огляд основних теоретичних підходів до аналізу автобіографічних текстів

Автобіографічні тексти завжди привертали увагу літературознавців і культурологів як особливий жанр, який сприяє розумінню авторського самовираження та конструювання ідентичності. Це жанр, який відкриває внутрішній світ автора, його думки, почуття, досвід життя та спосіб сприйняття світу. У цьому есе розглянемо основні теоретичні підходи до аналізу автобіографічних текстів та визначимо їхнє значення для розуміння авторського самовираження [27, с. 88].

Психоаналітичний підхід до аналізу автобіографічних текстів спрямований на розкриття психологічних аспектів авторського досвіду і особистісних рис письменника. Згідно з цим підходом, автобіографія розглядається як своєрідний відлуння авторського психічного стану, емоційного досвіду і внутрішнього конфлікту.

Психоаналітичний підхід допомагає розкрити приховані мотиви та досвід, які могли бути виключені з поверхневого наративу. Наприклад, автор може писати про своє дитинство, але під цим наративом можуть ховатися травматичні події або комплекси, які впливають на його життя та творчість [49, с. 80].

Психоаналітичний аналіз дозволяє виявити символи та образи, які можуть бути ключами до розуміння психічних процесів автора. Наприклад, у автобіографічному тексті може часто повторюватися певний образ, який символізує психологічний стан автора.

Психоаналіз допомагає виявити внутрішні конфлікти автора та способи їх розв'язання через написання автобіографії. Автобіографічний наратив може служити засобом психологічного вирішення конфліктів, вираження нерозв'язаних питань або нерпиємного досвіду.

Згідно з теорією Зігмунда Фрейда, автобіографічний текст може бути розглянутий як вияв більш глибокого індивідуального психічного стану. Наприклад, у роботі “Автобіографія” Зігмунд Фрейд аналізує свій власний досвід та психологічні структури через призму свого життя та дослідження.

“Виправдання” Жан-Жака Руссо - у цій автобіографії Руссо розкриває своє внутрішнє становище, свої емоції та суперечності. Він описує свій внутрішній конфлікт між бажанням бути самим собою та бажанням приймати соціальні ролі. Наприклад у автобіографії “Зламаний обіт” Джеймса Фрейя, автор розповідає про свою боротьбу з власними демонами та психічними травмами. Він аналізує свої внутрішні стани та способи їх розв'язання через написання.

“Я” Анни Фрейд, донька Зігмунда Фрейда, в своїй автобіографії розглядає власний психоаналітичний досвід та особистісні особливості через призму відносин з батьками та власною кар'єрою.

Психоаналітичний підхід до аналізу автобіографічних текстів допомагає виокремити глибокі психологічні аспекти авторського досвіду та розкрити приховані мотиви і конфлікти, що впливають на створення автобіографічного наративу.

Літературознавчий підхід до аналізу автобіографічних текстів спрямований на вивчення їх як літературних творів з урахуванням жанрових особливостей, структури, стилістичних прийомів і літературних традицій. Цей підхід дозволяє розглядати автобіографію як літературний продукт, який підпадає під аналіз з точки зору літературних закономірностей та методів дослідження [49, с. 81].

Літературознавчий підхід вивчає автобіографію як конкретний літературний жанр зі своєю власною специфікою. Дослідники виявляють жанрові особливості автобіографічного наративу, такі як структура,

персонажі, мовний стиль тощо. Також він дозволяє порівнювати автобіографічні тексти з іншими літературними творами, жанрами або традиціями. Наприклад, автобіографія одного письменника може бути порівняна з його художніми романами для виявлення спільних мотивів і структур.

Дослідники розглядають структурні особливості автобіографічних текстів, такі як поділ на глави, хронологія, способи наративної організації. Це допомагає розуміти, як автор будує свій розповідний наратив. Літературознавці вивчають стиль автобіографії, аналізуючи мовні засоби, образи, метафори та інші стилістичні прийоми, що використовуються автором для виразу своїх думок і почуттів[49, с. 82].

“Моя боротьба” Карла Ове Кнесегаарда - автобіографічний цикл привертає увагу літературознавців своєю складною структурою і стилістичними виразними засобами. Літературознавці аналізують, як Кнесегаард використовує літературні методи для виразу своїх думок і відчуттів.

“Подвійна життя” Віктора Шкловського - автобіографія російського письменника Віктора Шкловського, який був одним із засновників формалізму в літературознавстві. У своїй автобіографії він використовує літературні методи для рефлексії над актом пам'яті та власним життям [49, с. 83].

У автобіографічному творі “Автобіографія архіваріуса” автор Доріс Лессінг розкриває свій життєвий шлях через використання літературних засобів, таких як розповідь від імені героя та стилістичні експерименти.

Літературознавчий підхід допомагає розглядати автобіографію як літературний продукт, розкриваючи її літературні якості і специфіку, і сприяє більш глибокому розумінню авторського самовираження через тексти.

Культурологічний підхід до аналізу автобіографічних текстів спрямований на вивчення цих текстів в контексті культурних, історичних і соціокультурних чинників. Цей підхід допомагає розуміти, як автори впливають на і формують культурну реальність свого часу через свої автобіографічні твори, а також як ці твори відображають та впливають на суспільні та культурні процеси [49, с. 84].

Дослідники аналізують соціокультурний контекст, в якому виникла автобіографія. Це включає в себе політичні, економічні, соціальні та культурні обставини, які вплинули на життя і творчість автора.

Культурологічний підхід дозволяє виявляти взаємозв'язки між автобіографічними текстами та іншими літературними, історичними чи культурними творами. Автобіографія може посилається на класичну літературу, культурні міфи або інші текстуальні ресурси. Дослідники вивчають, які культурні символи, образи та метафори використовують автори в своїх автобіографіях і яке значення вони мають у контексті певної культури. Також даний підхід допомагає вивчати вплив автобіографічних текстів на культурну реальність і на сприйняття громадськістю певних культурних ідей та цінностей [49, с. 85].

“Завдяки батькам” - автобіографія німецького психоаналітика Вільгельма Райха, який аналізує його дослідження в галузі психоаналізу та сексуальної революції. Культурологи вивчають, як Райх відображає культурні та історичні процеси свого часу через свою автобіографію.

“Щоденник Анни Франк” - автобіографічний текст є важливим свідченням про життя єврейської дівчинки, яка переховувалася від нацистського переслідування під час Другої світової війни. Культурологи вивчають цей текст, щоб розуміти, як жертви Голокосту фіксували свої переживання та як це вплинуло на колективну пам'ять.

У своїх автобіографічних спогадах “Спогади про дитинство і юність” велика українська поетеса Леся Українка розповідає про своє дитинство та юність у контексті соціокультурних змін в Україні кінця XIX - початку XX століття. Культурологи аналізують цей текст для вивчення історичного та культурного контексту життя авторки.

Культурологічний підхід допомагає розглядати автобіографії як частину культурної спадщини та джерело для вивчення історії, суспільства та культурних змін [49, с. 86].

Аналіз автобіографічних текстів може відбуватися через різні теоретичні підходи, кожен із яких вносить свій вклад у розуміння авторського самовираження та значення таких творів. Психоаналітичний підхід, літературознавчий підхід, культурологічний підхід та феміністичний підхід надають можливість розглядати автобіографії з різних перспектив та вивчати різні аспекти самовираження авторів.

Психоаналітичний підхід допомагає розкрити психологічні мотиви та конфлікти у житті автора через аналіз тексту, розкриваючи таємниці підсвідомого. Літературознавчий підхід розглядає автобіографії як літературні твори, досліджуючи структуру, стиль та мовні засоби, що використовуються авторами для створення своїх оповідей. Культурологічний підхід спрямований на аналіз автобіографій як рефлексії культурного контексту та впливу суспільства на життя авторів. Феміністичний підхід підкреслює гендерний аспект та роль жінок у створенні автобіографічних текстів [49, с. 87].

Завдяки цим підходам, дослідники отримують можливість краще зрозуміти авторську ідентичність, мотивацію та способи вираження в автобіографічних текстах. Вивчення автобіографій розкриває багатогранність людського досвіду та ролі літератури у відображенні цього досвіду. Таким чином, аналіз автобіографічних текстів стає важливим інструментом для

вивчення як індивідуальної, так і колективної ідентичності, а також взаємодії між особистістю та культурним середовищем.

Специфіка структури автобіографічних текстів і мемуарів відрізняється і може мати значущий вплив на спосіб, яким автор виражає свої думки, переживання і життєвий досвід. Давайте подивимося на цю специфіку більш детально і наведемо конкретні приклади з відомих автобіографічних та мемуарних текстів.

Багато автобіографій слідує хронологічній структурі, розповідаючи про життя автора від дитинства до дорослості. Прикладом може бути “Моя боротьба” Карла Ове Кнауслорда, де автор розповідає про різні етапи свого життя в порядку подій.

Деякі автобіографії структуровані за темами або тематичними розділами, які об'єднують схожі події чи досвід. Наприклад, “Сповідь” святого Августина містить тематичні розділи, які досліджують різні аспекти віри та духовного розвитку[29, с. 130].

Також деякі автобіографії можуть бути фрагментарними і не слідувати жорсткій хронології або тематичній структурі. Наприклад, “Портрет художника в юнацьких роках” Джеймса Джойса - це збірка спогадів, які не обов'язково впорядковані за логічною послідовністю.

Натомість мемуари часто фокусуються на конкретних подіях або епізодах у житті автора і можуть мати подвійну структуру. “Спогади з підпілля” Анни Франк - це приклад такого підходу, де автор розповідає про перебування у прихованні під час Голокосту. Мемуари також можуть бути структуровані за темами, де різні розділи або розділи книги висвітлюють різні аспекти життя або досвіду автора. “Спогади” Вінстона Черчилля, наприклад, містять розділи, які присвячені його політичній кар'єрі, війні та особистому життю. Деякі мемуари можуть бути фрагментарними та не впорядкованими за

жорсткою хронологією або темами. “Згадки лівого радикала” Емми Голдман - це приклад мемуарів, де автор подає фрагменти свого життя та активізму без строгої організації.

Обираючи структуру для свого автобіографічного чи мемуарного твору, автори можуть намагатися найкращим чином передати свій життєвий досвід та переживання. Кожен підхід має свої переваги і дозволяє авторам підкреслити те, що є для них найважливішим у їхній історії [29, с. 131].

Цільова аудиторія є важливим аспектом як автобіографічної літератури, так і мемуарів. Вона визначає, кому автор спрямовує свій твір і з якою метою. Розглянемо більше деталей щодо цільової аудиторії та наведемо конкретні приклади з обох жанрів.

Наприклад деякі автори пишуть свої автобіографії перш за все для себе або для своєї родини. Наприклад, коли людина веде щоденник або пише спогади для своїх дітей і внуків, це може бути особистою формою автобіографічної творчості. Також автори пишуть свої автобіографії з метою опублікувати їх для широкого загалу. Ці твори можуть цікавити різних читачів, і вони часто мають загальноприйнятну тематику. Прикладом є “Автобіографія Бенджаміна Франкліна”, яка спрямована на широке читацьке коло та містить поради щодо особистого розвитку. Деякі автори можуть писати свої автобіографії з метою привернути аудиторію зі схожими інтересами чи досвідом. Наприклад, спортсмени можуть писати автобіографії для шанувальників спорту, які цікавляться їхніми досягненнями та методами тренувань [45, с. 355].

Мемуари часто привертають увагу читачів, які цікавляться історією та подіями певного періоду чи подією. Наприклад, “Спогади Генрі Кіссінджера” є важливим джерелом для вивчення політичних подій часів Холодної війни. Так, деякі мемуари призначені для специфічної аудиторії, такої як фахівці з

певної галузі. Наприклад, мемуари вчених, які здійснювали дослідження в окремій області, можуть бути спрямовані на фахівців з цієї області. Деякі мемуари можуть цікавити тих, хто переживає схожі життєві обставини або виклики. Наприклад, мемуари про боротьбу з хворобою можуть бути корисними для інших хворих, які шукають відповіді та поради.

Отже, цільова аудиторія визначає, наскільки успішно автор зможе передати свій досвід та повідомлення. Обираючи цільову аудиторію, автори можуть зробити свої твори більш доступними, цікавими і корисними для своєї аудиторії.

Функції автобіографічної літератури та мемуарів в літературному доробку є різноманітними і важливими. Давайте розглянемо детальніше кілька з них та наведемо конкретні приклади [38, с. 342]:

Автобіографії і мемуари можуть слугувати джерелом інформації про історію, культуру і соціальні аспекти певної епохи чи персони. Наприклад, “Спогади Марка Твена” розповідають не лише про життя самого автора, але і про Америку 19 століття. Також автобіографії та мемуари можуть відображати зміни в суспільстві та поглядах людей. Наприклад, “Щоденник Анни Франк” став важливим документом про голокост і молодих людей під час Другої світової війни. Ці жанри дозволяють читачам отримати глибокі інсайти в психологію та особистий досвід автора. Наприклад, “Автобіографія Малкольма Х” розповідає про його особисту трансформацію і шлях до самоідентифікації. Багато великих авторів використовували свої власні життєві досвіди як джерело натхнення для своєї художньої творчості. Наприклад, роман “Сто років самотності” Габріеля Гарсія Маркеса віддзеркалює деякі події з його власної біографії.

Якщо мемуари стосуються складних або важливих життєвих ситуацій, вони можуть допомогти іншим людям розуміти та вирішувати подібні

проблеми. Наприклад, “Їсти, молитися, любити” Елізабет Гілберт описує свій особистий шлях до заспокоєння та самоосмислення. Мемуари і автобіографії можуть також відображати літературні стилі та тренди певної епохи. Наприклад, автобіографія Віктора Гюго “Слова” віддзеркалює романтичний стиль інтелектуальної та літературної еліти Франції 19 століття. Мемуари та автобіографії можуть бути використані для порівняльного аналізу з іншими літературними творами чи життєвими історіями. Наприклад, порівняння автобіографії Фрідріха Дюрренматта з його драмами дозволяє розкрити спільні мотиви та теми.

Функції автобіографічної літератури та мемуарів у літературному доробку є багатогранними, і вони відіграють важливу роль у збагаченні літературного світу та розумінні людського досвіду[38, с. 347].

Отже, автобіографічна література та мемуари є важливими жанрами, які допомагають відображати і розуміти людський досвід та історію. Обидва жанри мають свої специфіку структури, цільову аудиторію і функції в літературному доробку. Структура автобіографій та мемуарів може бути різноманітною, але вони часто включають в себе послідовний наратив про життя автора, де розгортаються ключові події, відомості про оточення та особисті роздуми. Вони можуть також містити фотографії, листи та інші документи, що підсилюють автентичність оповіді. Цільова аудиторія автобіографій та мемуарів різноманітна і може включати широке коло читачів. Вони привертають тих, хто цікавиться історією, культурою, психологією та літературою. Аудиторія може бути споживачами особистих історій, які шукають натхнення, розуміння чи співчуття. Функції автобіографічної літератури та мемуарів в літературному доробку дуже різноманітні. Вони служать джерелом інформації про історію та культуру, відображають суспільні зміни та погляди, надають глибокі інсайти в психологію автора,

інспірують інших письменників, розширюють літературні стилі та створюють можливості для порівняльного аналізу.

Завдяки автобіографічній літературі та мемуарам, ми маємо можливість краще розуміти і співпереживати життєві шляхи, переживання та досягнення авторів, а це відображає багатогранність людського досвіду та збагачує наше сприйняття світу.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МЕМУАРІВ

2.1. Джерельна база та стан дослідження творчості Уласа Самчука

Твори Уласа Самчука були об'єктом дослідження його сучасників, таких як О. Власенко-Бойцун, Г. Костюк, І. Кошелевець, Б. Кравців, О. Лятуринська, О. Тарнавський, Ю. Шевельов та інші. Сучасні вчені, такі як С. Бородиця, І. Бурлаков, М. Гон, М. Жулинський, М. Лисенко, Ю. Мариненко, Р. Мовчан, О. Пастушенко, С. Пінчук, М. Плетенчук, Я. Поліщук, І. Рунак та інші, досліджують творчу спадщину цього художника.

Творчість Уласа Самчука продовжує привертати увагу сучасних дослідників, які прагнуть більш глибоко зрозуміти його внесок у розвиток української літератури та культури. Науковці розглядають широкий спектр аспектів його творчості, зокрема унікальний стиль написання автора, багату тематику, символізм, використання різноманітних мотивів, а також те, як особисті переживання Самчука вплинули на його літературні твори.

Дослідження зосереджуються не лише на аналізі конкретних літературних творів, але й на вивченні рецепції цих творів у різних історичних контекстах. Вони відстежують, як змінювалося сприйняття творів письменника від часів його життя до сучасності, враховуючи історичні події, політичні зміни та зміни у суспільних настроях. Окремою лінією дослідження є вплив Самчука на сучасну літературу. Твори прозаїка, що відображають глибоке розуміння української історії, культури та ідентичності, продовжують надихати нове покоління письменників. Аналіз цього впливу допомагає зрозуміти, як літературні традиції та ідентичності передаються та трансформуються в сучасному культурному просторі. Таким чином, вивчення творчості Уласа є важливим для глибшого розуміння не лише його особистої

спадщини, але й ширших тенденцій в українській літературі та культурі в цілому.

Дослідження творчості Уласа Самчука відкривають широкі перспективи для розуміння української літератури та культури в цілому, забезпечуючи унікальний внесок у вивчення літературної історії України. Через аналіз романів, есеїв та інших літературних творів, дослідники змогли глибше зрозуміти не тільки творчий доробок Самчука, але й його вплив на формування національної свідомості та культурної самобутності України. Дослідження дають можливість зануритися у світ особистості автора, виявляючи зв'язки між його життєвим досвідом і літературною творчістю. Вони дозволяють зрозуміти, як особисті переживання письменника, його взаємодія з історичними подіями та культурними процесами вплинули на творчість. Крім того, ці дослідження відкривають нові горизонти у вивченні жанрової структури та ідейно-художньої еволюції української літератури. Аналіз творів Самчука дозволяє глибше проникнути у символіку, мовні засоби та наративні стратегії, які використовувалися для відображення складних історичних та соціальних реалій. Таким чином, розгляд творчості митця сприяє не лише розумінню окремих творів, але й загального ландшафту української літературної традиції. Нарешті, вивчення творчості Уласа Самчука має важливе значення для осмислення культурної ідентичності України, особливо в контексті сучасних дискусій про національну самобутність та історичну пам'ять. Твори письменника виступають як міст між минулим і сьогоденням, допомагаючи сучасному поколінню українців зрозуміти своє коріння та історичний шлях, який пройшла країна.

Вивчення спогадової літератури має теоретичну основу, закладену у працях видатних дослідників, таких як М. Бахтін, Т. Гаврилів, О. Галич, Ф. Гаспаріні, Л. Гінзбург, Ф. Лежена, Г. Мережинська, Т. Симонова та інші. В їх

дослідженнях було приділено увагу поетиці мемуарних, автобіографічних та мемуарно-автобіографічних творів, а також проблемам взаємозв'язку особистого та документального, суб'єктивного та об'єктивного, фактичного та художнього у мемуарах та автобіографічних творах.

Проте, зауважує Т. Черкашина [34-48], до сьогодні не існує комплексних літературознавчих праць, присвячених українській мемуарно-автобіографічній прозі. Існує необхідність провести глибокий аналіз та дослідження цього жанру з метою розкриття його особливостей, стилістичних прийомів, структури та ролі в українській літературі. Таке дослідження допоможе розширити наше розуміння та оцінку мемуарно-автобіографічної прози, а також привернути увагу до важливого аспекту української літературної спадщини.

Наукові праці Т. Гажі [10], О. Галича [11], М. Колошук, М. Коцюбинської [17], Г. Маслюченко [18], В. Пустовіта, С. Сіверської присвячені вивченню певних етапів розвитку української художньої документалістики.

Л. Царик [33] у роботі “Творча біографія Уласа Самчука як чинник формування життєвого досвіду і соціокультурного становлення студентів та школярів” розглядає вплив біографії Самчука на формування особистості студентів та школярів. Вона аналізує, як особистісні та творчі здобутки письменника можуть бути використані у навчальному процесі для розвитку критичного мислення та соціокультурної компетентності.

О. Стадніченко [26] у статті “Про сучасні виміри мемуарно-автобіографічної прози” звертає увагу на сучасне значення мемуарної та автобіографічної прози, в тому числі творів Уласа Самчука. Вона аналізує, як цей жанр відображає особистісні та історичні реалії та як він впливає на розуміння історії та культури.

Я. Поліщук [22] у “Формули ідентичності Уласа Самчука на тлі доби” фокусується на аналізі ідентичності Уласа Самчука, розглядаючи творчість автора на фоні історичного та культурного контексту того часу. Ця робота висвітлює, як особисті переживання письменника вплинули на його творчість та самоідентифікацію.

М. Наєнко [20] у статті “Мемуари як історія сучасника” розглядає мемуари як жанр, що дозволяє зануритися у світ особистих переживань та історичного досвіду автора. Вона аналізує, як мемуари Самчука слугують не тільки літературними творами, а й важливими історичними документами.

Г. Маслюченко [18] у своїй роботі “Художні мемуари та автобіографічна повість в українській літературі 90-х років ХХ століття” досліджує розвиток цих жанрів, в яких активно використовувався Улас Самчук, відображаючи зміни в українській літературі в кінці ХХ століття.

І. Денисюк [14] у своїй книзі “Спогади. Літературознавчі та фольклористичні праці” не тільки представляє власні дослідження, але й розглядає мемуари як важливий елемент культурної та літературної історії, в тому числі й ті, що стосуються Самчука.

Ці дослідження зосереджуються на різних періодах історії української літератури та відстежують еволюцію жанру художньої документалістики. Вони розглядають різні аспекти цього жанру, включаючи його походження, основні тенденції, стилістичні особливості та вплив на літературну традицію.

Наукові праці сприяють більш глибокому розумінню розвитку української художньої документалістики та допомагають виявити ключові автори та їх внески до цього жанру. Вони розкривають роль художньої документалістики в українській літературі та її значення як джерела історичної, культурної та соціальної інформації. Наукові праці становлять

важливу основу для подальших досліджень у галузі української художньої документалістики та сприяють збагаченню нашого розуміння цього жанру та його ролі у формуванні національної літературної традиції.

2.2. Мемуаристика У. Самчука і його життєпис

Улас Самчук, відомий український прозаїк ukr.lit.lnu@gmail.com був обдарованим індивідумом, народився 7 (20) лютого 1905 року в селі Дермань, що розташоване в Дубенському повіті Волинської губернії (ця територія тепер належить Рівненській області). Його батьки, Олексій Антонович та Настасія Улянівна Самчуки, належали до заможного селянського сослов'я того часу. Але життя в родині Самчуків не обмежувалося матеріальними багатствами; воно також вирізнялося глибокими цінностями та світоглядом.

Дермань, місце народження Уласа Самчука, для нього завжди було особливим “центром центрів на планеті”. Причиною було не лише те, що саме там він прийшов до світу, але й унікальність цього села, яке нагадувало “писанку” своєю красою та історією. В Дермані ви могли знайти давній Троїцький монастир, Свято-Феодорівську учительську семінарію, чудові сади, парки, ліси, струмки і легенди, що пережили віки. Всі ці складові спільно формували особливу ауру цього місця, яка вплинула на формування світогляду молодого Уласа Самчука.

Родинне оточення та навколишнє середовище мали величезний вплив на пізнання світу і розвиток творчого потенціалу Самчука. Це лише початок історії життя і творчості цього видатного письменника, який віддав своєму рідному селу і культурному спадку України найкраще, що мав у собі.

У 1913 році, коли Уласові Самчуку виповнилося всього вісім років, його родина прийняла рішення переїхати з рідного села Дермань до Тилявки, що

розташована в Кременецькому повіті. Такий переїзд не означав втрати зв'язків із рідним місцем. Протягом 1917-1920 років, Улас Самчук навчався у чотирикласній вищопочатковій школі, яка функціонувала при Дерманській Свято-Феодорівській учительській семінарії.

У період з 1921 по 1925 роки він продовжив свою освіту в Кременецькій українській мішаній приватній гімназії імені Івана Стешенка. Постійні зміни місця навчання та переїзди надали Уласу можливість збагатити свій досвід і знання в різних навчальних середовищах. Настав важливий етап у його житті, який вплинув на подальший шлях як особистісного зростання, так і творчого розвитку.

Влітку 1927 року під кінець навчання в гімназії Уласа Самчука викликали на призов до польського війська, конкретно до гарнізону міста Тарнова. Проте, 23 серпня 1927 року, він вирішив дезертувати, залишивши військову службу. Ця важлива подія вплинула на його подальше життя та кар'єру. Улас Самчук потрапив у ваймарську Німеччину, де почав новий етап свого життя.

По приїзду до Німеччини, Улас Самчук почав працювати в місті Бойтені на одного з місцевих господарів. Робота включала в себе розвозку заліза по копальнях і гутах. Період проведений у Німеччині визначився не лише професійною роботою, а й навчанням. Завдяки підтримці Германа Блюме, Улас отримав можливість стати вільнослухачем у Бреславському університеті з 1927 року. Германіна фон Лінгейсгайм, мати Германа Блюме, надала притулок і навчання Уласу – у майбутнього автора були усі умови для вивчення німецької мови.

Через 15 років, у 1942 році, Герман Блюме вдруге допоміг Уласу Самчуку. Він виявився дуже впливовою постаттю, оскільки завдяки його клопотанням нацистські влади визволили письменника з Рівненської в'язниці,

де той був утримуваний після арешту 20 березня 1942 року. Герман Блюме обіймав посаду начальника цивільної поліції в райхскомісаріаті Україна з центром у Рівному. Таким чином, цей період у Німеччині визначив не лише професійну і освітню траєкторію Уласа Самчука, але й його відносини та взаємодію з видатною постаттю свого часу, що мала важливий вплив на подальше життя та творчість автора.

Починаючи з 1925 року, Улас Самчук розпочав свою літературну кар'єру, друкуючи власні оповідання у журналі “Духовна бесіда” у Варшаві. Пізніше твори письменника також з'являлися в “Літературно-науковому віснику” та інших літературних виданнях. Перші новели Уласа були відправлені до “Літературно-наукового вісника” з Німеччини, де почали зароджуватися ідеї для більших творів, включаючи романи.

У своїх спогадах “Мій Бреслав”, Улас Самчук наголошує, що саме у цьому німецькому (тепер польському) місті, він відчув певну туманність, з якої почали виригати контури його майбутньої “Волині”. Ця зміна місця проживання виявилася ключовою для подальшого розвитку Самчука як письменника.

У 1929 році Улас Самчук переїхав до Чехословаччини, де намагався отримати вищу освіту в Українському вільному університеті у Празі. Незважаючи на свої зусилля, він не зміг закінчити жодного вищого навчального закладу. Проте, цей період був важливим для літературного розвитку і багатомовності автора, оскільки Самчук добре володів німецькою, польською, чеською, російською, і, хоча менше, французькою мовами. Багатомовність стала важливим аспектом літературної творчості прозаїка, дозволяючи йому виразити свої ідеї та переживання в різних мовах і звернутися до різних аудиторій.

За час перебування в Чехословаччині з 1929 по 1941 рік, Улас Самчук став активним учасником життя української громади в Українській Празі, яка переживала бурхливий розвиток в 1920–1930-х роках і відзначалася інтенсивною науковою та культурно-мистецькою діяльністю. Серед видатних особистостей, які оточували Самчука в цьому надзвичайному оточенні, були такі відомі імена, як Олександр Олесь, Спиридон Черкасенко, Олекса Стефанович, Оксана Лятуринська, Олег Ольжич, Михайло Мухин, Микола Бутович, Роберт Лісовський, Степан Смаль-Стоцький, Дмитро Дорошенко, Микола Галаган, і багато інших. Ця спільнота стала для письменника невід'ємною частиною його культурного та літературного оточення.

У Празі, Улас Самчук приєднався до Студентської академічної громади, яка складалася з кількох сотень українців із загальної кількатисячної української колонії в місті. Ця громада об'єднувалася спільними ідеями та поколінням, що виросло в епоху подій, які стали символами боротьби за українську незалежність, такими як Крути, Базар, Листопад, Четвертий Універсал та Україна Мілітанс.

У 1937 році, за ініціативи Євгена Коновальця, була створена культурна референтура Проводу Українських Націоналістів з Олегом Ольжичем на чолі. Прага стала центром діяльності цієї організації, і однією з її ключових структур була Секція митців, письменників і журналістів, яку очолював Улас Самчук. Ця ініціатива сприяла підтримці та розвитку української культури та літератури в еміграції та мала значний вплив на розвиток творчості Самчука та інших українських письменників.

У 1941 році, в складі однієї з груп Організації Українських Націоналістів (московської спрямованості), Улас Самчук повернувся на рідну Волинь і оселився в місті Рівне. Тут він взяв на себе роль редактора газети “Волинь” і працював на цій посаді до 1943 року.

Під час своєї роботи у редакції “Волині”, Улас Самчук співпрацював з видатними постатями української культури та літератури. Один із його колег був Олександр Васильович Петлюра, який також активно долучився до редакційної роботи. Видавництво контролював Іван Тиктор, а учасницею співпраці була Олена Теліга.

Упродовж періоду з 1944 по 1948 роки Улас Самчук перебував у Німеччині. Тут він став одним із засновників та очолив літературну організацію "Молодь Українських Революціонерів" (МУР), яка відіграла важливу роль у підтримці української культури та літератури серед емігрантської спільноти.

Після переїзду до Канади у 1948 році, автор заснував Організацію Українських Письменників “Слово” у 1954 році. Ця організація стала важливим центром для українських літераторів та письменників в Канаді, де вони могли спільно працювати над розвитком української літератури та культури в еміграції.

Творчість Уласа Самчука стала відомою та визнаною не лише на теренах України, а й у різних країнах Європи та Америки. Видатний прозаїк вражав світ своїм винятковим творчим обдаруванням, а його життєвий шлях став прикладом наснаги та витримки у найскладніших обставинах.

Дослідниця творчості Уласа Самчука, Марія Білоус-Гарасевич, правильно відзначила, що найвражаючим є не те, що цей видатний письменник народився на українській землі, де існувало багато талановитих творців, а те, що він зміг проявити свій талант та вижити в абсолютно неблагополучних умовах, які переслідували багатьох українських інтелектуалів та письменників.

Життя та творчість Самчука були засіяні складнощами та випробуваннями, але він залишався вірним своїм переконанням та мріям.

Праця письменника пролила світло на темні сторони історії та культури України. Його наснага та відданість своєму народу стали великим джерелом натхнення для інших творців та поколінь. Улас Самчук не лише залишив свій слід у світовій літературі, а й став символом сили та волі людини в обличчі найбільших випробувань.

Творча індивідуальність митця має безліч аспектів, що робить її завжди захопливою. Під час вивчення цієї індивідуальності важливе місце посідають мемуаристика й епістолярій. Саме через цей взаємозв'язок між життєвими етапами письменника та його осмисленням суспільно-політичних та культурних подій читач може аналітично спостерігати за філософськими, соціальними, естетичними й етико-моральними поглядами автора. Це відкриває завісу його творчої лабораторії й особистого життя, розкриваючи унікальні аспекти його творчості.

Розквіт літератури non fiction має ряд причин, включаючи історичні фактори, такі як переломні періоди, переписування історії та інші подібні явища. Крім того, внутрішньо літературні фактори, такі як пошук нових форм у літературі та асиміляція досягнень західноєвропейських письменників, також мають значення. Про це розповідає Улас Самчук у своїй книзі спогадів писав: “На білому коні” (1965): “Ніяких дат, ніяких конкретних, інтимніших зарисовок, нічого особистого. Цим ми відрізняємося від європейців взагалі, які люблять біографії, які їх мають і з яких часто роблять добрий вжиток для свого інтелектуального розвитку. Ми ж не маємо біографій взагалі. Інколи не знаємо про людей абсолютно нічого... Що ми знаємо про особисте життя Петлюри, Винниченка, Донцова, Маланюка? Нічого. Рішуче нічого. На нашій мові це зветься “особистою скромністю”, я ж схильний це звати культурним примітивізмом. Коли читаємо Андре Моруа про Байрона, – знаємо його до

подробиць, коли ж хочемо подати кілька дат про Олеся, сперечаємося, де і коли він народився. Ситуація обурлива!”[23, с. 20].

Мемуаристика, як літературний жанр, постійно еволюціонує та розширюється, свідченням чому є видатні документально-художні праці таких авторів, як Юрій Андрухович, Василь Винниченко, Іван Дзюба, Анатолій Дімаров, Олександр Довженко, Василь Дрозд, Ігор Жиленко, Роман Іваничук, Олег Назарук, Юрій Смолич, Юрій Шевельов та багато інших.

Мемуаристика безперервно прогресує та еволюціонує, розкриваючи перед нами безліч цінних творчих шедеврів, які вдало поєднують фактичні події з художнім сприйняттям авторів. У своїх мемуарах видатні літератори не просто розповідають про свої особисті життєві враження та події, але також осмислюють соціальні, політичні та культурні аспекти суспільства. Їхні твори є невід’ємним джерелом для аналізу філософських, соціальних, естетичних та етико-моральних поглядів авторів, які розкриваються перед читачем. Завдяки мемуарам ми отримуємо унікальну можливість зануритися у творчу лабораторію та особисте життя цих письменників, що допомагає нам краще розуміти їхню індивідуальність та внесок у світ літератури. Мемуари є справжнім скарбом, що розкриває перед нами багатогранність людського досвіду та надає нам глибокий уявний шлях до історії, культури та емоційного світу письменників.

У сучасних методологічних підходах до вивчення мемуарної прози в Україні виникає необхідність детальніше дослідити два важливі фактори - документальну основу та особистісний вплив, які лежать в основі взаємодії суб’єктивного й об’єктивного у цьому жанрі. Така проблематика стає особливо актуальною при включенні мемуарної прози у навчальні програми середніх чи вищих навчальних закладів, особливо під час опрацювання монографічних тем, що розкривають життєвий і творчий шлях письменників.

У сучасному методичному підході до вивчення української мемуарної прози виникає необхідність провести глибше дослідження двох важливих аспектів - ролі документальної основи та впливу особистісних факторів, які впливають на взаємодію суб'єктивного й об'єктивного у цьому жанрі. Зазначена тематика особливо актуальна в контексті впровадження мемуарної прози в навчальні програми середніх чи вищих навчальних закладів, коли студенти вивчають монографічні теми, які розкривають життєвий та творчий шлях письменників.

В сучасному підході до дослідження української мемуарної прози виникає палка необхідність ретельно розглянути два ключових фактори - документальну базу та особистісну динаміку, які становлять основу діалектики суб'єктивного та об'єктивного в цьому жанрі. Це особливо важливо при включенні мемуарів до навчальних планів середніх чи вищих навчальних закладів, коли розглядаються монографічні теми, пов'язані з життєвим та творчим шляхом письменників.

В даному випадку, пріоритетним є не просто фактичний зміст, а скоріше психологічний або естетичний аспект. У вивченні життя та творчості митця, безумовно, особлива увага приділяється його спогадам, які можна розглядати як “специфічний потік свідомості”, в якому розгортаються живі та неповторні “сцени з кінофільму пам'яті” [33, с. 165]. Наприклад, спогадова діалогія між “На білому коні” та “На коні вороному” Уласа Самчука, що є унікальними документами початку ХХ століття, дозволяють студентам побачити відоме з нової перспективи, зануритися у історико-літературні проблеми тогочасної епохи та активізувати свою уяву та мислення.

Найважливіше полягає в тому, що мемуари допомагають проникнути у найглибші куточки образу Автора. Наприклад, перший справжній літературний досвід автора, яким він поділився у своїх спогадах, був

пов'язаний з книгою “На заході без змін” Еріха-Марії Ремарка, яка викликала у нього хвилю емоцій або навіть протесту. Пізніше він читав твори Ептона Сінклера, Драйзера, Велса, Келлермана, що ще більше збагатило його світогляд та літературний багаж. “Уперше мені пощастило прочитати філософські твори Якова Бурггардта, зокрема його “Рефлексії історії”, в оригіналі [23, с.35–36]. Це дозволило мені відчувати та розуміти культурно-мистецьку, духовну та ідеологічну атмосферу того часу, а також розкрити контекст політичних, суспільних, інтелектуальних та моральних явищ. Через це я зміг зрозуміти, що мотивувало певний вибір митця, його особисті симпатії, суб'єктивні переживання та власні переконання. Наприклад, для мене Євген Маланюк став “поетом-воїном з титулом інженера, з твердим стилем та стилетом”. На тлі непримітної літературної рутини Маланюк вмів відчувати та розуміти проблематику, що впливала з нашої історії. Він був занурений в підземні течії цих проблем та виявляв надзвичайну чутливість до поворотів та змін. Кожна зустріч з цим могутнім співмайстром сучасної духовності була для мене захоплюючим досвідом [23, с. 7]. А Богдан Лепкий, в свою чергу, був “професором, поетом, письменником, вченим, послом, оратором. Він був аристократичним як зовні, так і душею [23, с. 9]. Останній могікан людей, які перебувають на цій культурній ниві, з вишуканістю стилю та форми”.

Улас Самчук у своїх спогадах відверто та щиро розкриває особливості внутрішнього життя творчої особистості, трагічний підтекст історичних подій та незалежні судження про важливі моменти життя. Мемуари, перш за все, є художнім відтворенням пережитого та баченого, а в спогадах Самчука ми можемо знайти також асоціативність, ретроспекції та фрагментарну наративність.

Авторське бачення - це важливий аспект літературної творчості, який відображає унікальність та індивідуальність письменника. Це погляд та

сприйняття світу, які є результатом внутрішнього світу творця, його досвіду, переживань та особистих переконань. Особистий світогляд У. Самчука пронизує всі аспекти творчого процесу, включаючи сюжет, персонажів, стиль, мову та естетичні вибори. Воно формується під впливом багатьох факторів, таких як особистий досвід, культурні впливи, соціальне середовище, історичні події та філософські установки. Авторська концепція У. Самчука розкривається через спосіб, яким письменник розповідає історії, будує світ твору, вибирає теми та повідомляє свої думки та почуття. Унікальний погляд автора на життя надає твору оригінальності та особистого шарму, також відображається у способі обробки тематики, осмисленні суспільних проблем, розкритті внутрішніх конфліктів та пошуку глибинних істин. Воно може виявлятися через символіку, метафори, іронію та інші літературні засоби, які допомагають автору передати свої думки та емоції.

Також слід сказати, що авторське бачення є важливим для читача, оскільки воно дозволяє сприйняти твір унікальним способом, зануритися у світ письменника і відчутти його особисту перспективу. Це стимулює читача до відкриття нових ідей, переосмислення власних переконань та поглиблення своєї культурної свідомості. Автобіографічне мистецтво є одним із фундаментальних елементів літературної творчості, що додає значення і глибину творам та робить їх унікальними. Кожен письменник має свою власну авторську перспективу, яка розкривається у його творах і відображає його особистість, внутрішній світ та спосіб сприйняття навколишнього світу. У своїх творах Улас Самчук порушував важливі національні питання, такі як громадянська відповідальність митця перед Батьківщиною. Моральний імператив автора полягав у тому, щоб протистояти невблаганній долі, не втрачаючи людської гідності перед сучасниками і майбутніми поколіннями.

Улас Самчук в своїх творах висував на перший план національні питання, відчуваючи громадянську відповідальність перед своєю Батьківщиною. Його авторське бачення було унікальним, але завжди проникнуте національною свідомістю та патріотизмом. Автор ставив собі завдання протистояти непростим випробуванням долі, зберігаючи свою людську гідність перед своїми сучасниками і перед нащадками. Твори Самчука відображали не тільки його особистий внутрішній світ, але й відгуки національного буття, відповідальність перед країною та покликання залишити слід у світовій літературі.

Спогади письменника є особливим жанром літератури, в якому він розповідає про власне життя, переживання, події та спогади. Такій жанр має значний історичний та культурний вагомий внесок в літературу, оскільки дає можливість поглянути на світ крізь призму особистих досвідів автора. Життєписна проза У. Самчука дозволяє нам зануритися у його особистий світ, побачити історію очима автора. Це надає нам можливість отримати глибше розуміння культурних, соціальних та політичних контекстів певної епохи. Мемуари допомагають розкрити внутрішній світ автора, його почуття, думки та емоції, що стають доступними читачеві.

Спогадова творчість письменника може мати різноманітні форми вираження, від традиційних спогадів до літературних експериментів та автобіографічної прози. Цей жанр дозволяє автору не лише розповісти про власні життєві епізоди, але й осмислювати їх, аналізувати соціальні, політичні та культурні аспекти суспільства. Спогади У. Самчука відкривають перед нами не тільки фактичні події, але й внутрішній світ автора, його роздуми, рефлексії та приватні деталі, що дає нам можливість ближче познайомитися з автором як особистістю, зрозуміти його мотиви, цінності та вплив на літературну сцену.

Мемуарна творчість письменника є не лише джерелом особистих вражень та спогадів, але і важливим історичним та культурним документом. Через мемуари ми можемо отримати унікальну перспективу на історичні події, суспільні зміни та культурний контекст певної епохи. Мемуарний жанр є цінним джерелом для дослідників, літературознавців та читачів, що прагнуть краще зрозуміти та оцінити внесок письменника в літературу та суспільство. Тим самим робить літературний внесок Уласа Самчука надзвичайно важливим у процесі будівництва Української держави, розвитку української культури загалом і письменства зокрема.

Таким чином, через свою мемуарну творчість письменник передає свої погляди на світ, виявляє свої моральні принципи та особистісні риси, а також підтримує глибокий зв'язок з українською нацією, навіть за межами рідної землі. Тому творчість Уласа Самчука займає високу позицію в контексті будівництва незалежної Української держави, розвитку української культури в цілому і літератури зокрема. Отже, мемуарна творчість письменника відображає його світоглядні, моральні та ментальні переконання, а також зберігає генетичний зв'язок з українською нацією, навіть коли вона перебуває за межами батьківщини. Це надає особливу вагу літературному спадку Уласа Самчука і розміщує його на вищому рівні в контексті будівництва Української держави, розвитку культури загалом і письменства зокрема.

2.3. Формування життєвого досвіду та соціокультурного феномену Уласа Самчука

Проведення дослідження особливостей вивчення життєпису письменника та його індивідуального стилю на уроках літератури у закладах середньої освіти вимагає уваги до кількох завдань, які визначає Ганна Токмань. Одне з них - ознайомити учнів з особистістю та долею митця, розкрити особливості його творчого доробку, включаючи жанрові, тематичні та ідейні аспекти. Важливим є також уявлення учнів про стосунки письменника з іншими людьми та суспільством загалом, а також з'ясування, чи було визнання таланту письменника за його життя. Учні повинні співпереживати радощі та болі письменника як особистості, захоплюватися його сильними рисами та зацікавитися творчістю цієї непересічної постаті [30, с. 119].

Науковці-методисти також визначають різні джерела, які можуть бути використані для вивчення біографії письменника, такі як автобіографії, автобіографічні твори, спогади, епістолярна спадщина, щоденники та інше. Використання цих джерел сприяє кращому сприйняттю та розумінню образу письменника як неповторної та оригінальної особистості. Це дає можливість учням ближче познайомитися з внутрішнім світом письменника, з'ясувати його мотивації та відчуття, а також зрозуміти вплив його життя на його творчість.

“Сучасному читачеві все менш цікаві знекровлені штучні образи та абсурдна деформація реальності. Ми мріємо про прогулянку свіжим порадником босими ногами по рослинному покриву, про відчуття приємної прохолоди й натхнення природою, про насолоду аутентичними, багатими на натуральні вітаміни продуктами, замість жування синтетичних замінників.

Сама форма літературного факту спрямована на передачу живого, безпосереднього враження реальності” [14, с. 18].

Використання мемуаристики надає можливість уникнути створення нових кліше та замість цього подавати широку історичну та психологічно зумовлену мережу імен та явищ, кожне з яких має своє особливе місце, коріння і сенс. Мемуаристика, як визначається, є сукупністю художньо-документальних творів, у яких автор є свідком чи безпосереднім учасником описуваних подій, реконструйованих або зафіксованих не лише за допомогою офіційних та особистих документів, але й на основі автобіографічної пам'яті автора [34, с.7]. За цим напрямом документалістики входить більшість творів про автора та його життя. Зміст і структура мемуарно-автобіографічних творів включають різні мемуарні та автобіографічні тематичні блоки, такі як “історія життя країни”, “історія покоління”, “літературні портрети рідних, близьких та знайомих людей”, “освіта” та інші [34, с.12]. Ця текстова структура мемуарів дозволяє широко використовувати їх для висвітлення важливих етапів у житті письменника та сприяє особистісно зорієнтованому вивченню його творчості.

Спогади письменника про себе та його сучасників є одним із найцінніших джерел для дослідження його біографії. В цих автобіографічних оповідях, заснованих на реальних подіях, застосовується значна літературна обробка, що включає елементи белетризації, такі як сюжетність, подієвість та художня описовість. Однак, вони не створюють уявного фікціоналізованого світу. Важливою особливістю є акцентування уваги на індивідуальному, а не типовому людському характері [34, с.13]. Це означає, що спогади письменника передають його особистісний погляд, унікальні досвіди та враження, а також відображають особливості його характеру та індивідуального стилю. Спогади допомагають нам отримати глибше розуміння письменника, його життя, творчості та внутрішнього світу.

Вивчення біографії митця через широке залучення сповідальної літератури відкриває перед нами його духовний портрет і допомагає усвідомити неповторність його художнього світу. Спогади, як ретроспективна оповідь, розповідають про реальні події, які автор особисто пережив або був свідком, про реальних людей, з якими він був знайомий, а також про його особисті життєві враження й емоції [34, с.15]. Такий підхід дозволяє нам отримати глибше розуміння митця, його унікальної індивідуальності та внутрішнього світу.

У вивченні біографії митця виділяються різні жанрові й тематичні різновиди художньої документалістики, які висвітлюють різні аспекти суспільного буття України протягом кількох поколінь. Особливу роль в цьому процесі відіграють мемуари, що були створені поза межами України. Вони надають нам можливість отримати нові погляди та свідчення про життя митця, а також допомагають виявити його зв'язки, вплив та сприйняття зовнішнього світу. Вивчення цих творів дозволяє розширити наше розуміння художньої спадщини митця та впливу, який він справив на культуру і суспільство.

Спогади Уласа Самчука, так само як і спогади інших діячів нашої діаспори, відіграють надзвичайно важливу роль у розумінні розірваності української культури між “там” і “тут”, а також усвідомленні окремих аспектів - інформативного, ідеологічного, психологічного та мистецького [17, с. 10]. Спогади стають своєрідною енциклопедією культурного життя української діаспори, розкриваючи перед нами значний обсяг знань і досвіду.

Вони розповідають нам про складність і різноманітність культурного життя діаспори, її історичний контекст та взаємодію з українською культурою у Вітчизні. Ці спогади не просто розкривають окремі події і подробиці життя, але й допомагають нам зрозуміти значення діаспори для збереження і розвитку

української культури. Вони є свідченням важливого внеску діаспори у культурне відродження України та збереження її національної ідентичності.

У спогадах ми бачимо значне накопичення фактів - історичних, географічних, ідеологічних, естетичних, які розкривають багато різних аспектів епохи. Однак, одна і та ж історична постать або подія можуть мати різні тлумачення, оскільки їх сприймають різні люди зі своїми суб'єктивними оцінками, що створює повноту та багатогранність їх характеристики.

У спогадах діячів діаспори переконливо демонструється процес вписання української культури в міжнаціональний культурний світ, а водночас збереження власної ідентичності. Це складний процес, супроводжується конфліктами, втратами та досягненнями, який пропонує важливі висновки для нас. Одним з найбільш визначних аспектів цих спогадів є критичність, відкритість і прагнення до обговорення складних питань, а не уникнення гострих кутів. Автори прагнуть прояснити свої позиції та показати аргументи як “за”, так і “проти”.

У спогадах Уласа Самчука ми відчуваємо повне і нерозривне переплетіння особистих, інтимних та приватних елементів з історичним контекстом. Автор описує свої емоції та настрої, а також передає настрої та почуття цілого покоління емігрантів.

Самчук згадує покоління у спогадах, з яким він пов'язує себе і яке вплинуло на його формування. Покоління, що пережило події Крут, Базару, Листопада та Четвертого універсалу. Життя цих людей було наповнене постійною настороженістю. Вони не мали приватних інтересів, нейтральних розваг або побутових проблем. Покоління людей які жили, мовби, на грані, чекаючи моменту, коли “заграє сурма” і настане час дії.

Теоретик Т. Гажа визначає мемуарну творчість Уласа Самчука як суб'єктно-об'єктного типу, де автор глибоко осмислює складні події свого часу

і переконливо аргументує їх. Він майстерно відтворює калейдоскоп приватного і суспільного існування, розкриваючи внутрішній світ та суспільні контексти.

Особливу увагу заслуговують спогади Уласа Самчука, пов'язані з його перебуванням у Кракові. Ці спогади розкривають внутрішні переживання письменника, які були спричинені викликами часу та необхідністю жити за межами України, досліджувати нові горизонти.

Самчук відзначає, що в той період він прагнув відкрити для себе Європу і відчутти пригоди епохи. Він посилається на історичні постаті, такі як Діоген, Платон і Колумб, які також відкривали нові світи. Письменник відчував потребу знайти своє місце в цьому світі, вивчати культуру, відкривати нові ідеї та впливати на епоху.

Спогади про перебування у Кракові відображають інтелектуальну та духовну поглибленість Самчука, його бажання розширити свій культурний горизонт та бути активним учасником історичного процесу. Спогади про цей період, зафіксовані Уласом Самчуком, є джерелом багатой інформації, що має аналітичний характер та охоплює широкий спектр історичних та інтелектуальних питань. Вони свідчать про велику громадянську активність автора, його почуття відповідальності за долю українського народу, і вражають високим емоційним насиченням та моральним завданням автора. Особливо помітно, що Самчук є захопленим можливістю побачити себе з боку, розповісти про себе та оточуючих, а також здатністю самоочищення через сповідь. Його письменницький стиль, заснований на реалістичних принципах, вдосконалює жанрові моделі роману і мемуарів шляхом багаторівневої наративної структури, філософських та психологічних узагальнень, а також створення монументальних образів сучасників.

Спогади є неоціненним джерелом для розуміння історичного контексту, особистісного розвитку та літературної майстерності Уласа Самчука. Вони запрошують читача відчувати емоції, відданість та глибину мислення письменника, а також допомагають осмислити складні проблеми своєї епохи.

Незважаючи на інтенсивну політичну роботу під час перебування в Кракові, Улас Самчук з глибоким теплом згадує зустрічі з українськими митцями, оскільки вони приносили його “у засіг клімату рідного краю”, що свідчило про спільні наміри і почуття. Наратор повністю переповнений щирими емоціями, коли згадує спілкування з “ветеранами нашої класичної літератури” - Катрею Гриневичевою і Богданом Лепким. Улас Самчук відносився до покоління письменників, для яких “старші люди мали вартість не лише як творці, але й як представники родової, традиційної або історичної приваби”. Він поважав їх за “чесну працю, благородну поведінку та духовну силу великого засягу”.

З невідомим хвилюванням і захопленням він описує свій візит до Лепкого, який був автором численних ліричних, сумних, високих почуттів, щирості та патріотизму, включаючи підручник з історії літератури. Улас Самчук коротко, але точно характеризує Лепкого як “Богдан Лепкий. Професор, поет, письменник, вчений, посол, оратор. Аристократ виглядом і душею. Останній могікан людей цього роду культури стилю і форми”. Він наголошує на духовному значенні вірша “Чуєш, брате мій” для себе та для всіх українських емігрантів, яким цей вірш слугував похоронним маршем для усіх їхніх друзів у празькі часи.

З якою теплотою і щирістю він згадує зустріч з Катрею Гриневичевою, яку він разом з Іваном Франком та Василем Стефаником вважає “частиною гвардії наших будителів”. Вона також приваблювала їх своїм патосом

творчого стилю, своїм усвідомлено театральним тоном, рефлекторним освітленням історії та страстним стилем мови.

У художній документалістиці Уласа Самчука особливо приваблює потужна внутрішня сила і вираженість як самого автора, так і його персонажів. З великим захопленням автор згадує зустрічі та розмови з видатними представниками львівської культурної еліти, такими як письменник, композитор, журналіст і гуморист Роман Купчинський, виразний та шанований митець у поезії і малярстві Святослав Гординський, а також “великий князь нашої поезії” Євген Маланюк. Особливе значення Самчук приділяє спілкуванню з Юрієм Липою, описуючи його як “своєрідну, окрему, самостійну та суверенну ділянку” в літературному та культурному процесі післяеміграційної спільноти. Знайомство з ним вважається великою подією для Самчука, оскільки він любив його твори, особливо статті та есеї, і відзначає Липу як пошанованого, здержаного та спокійного доктора.

Одним з головних чинників, що робить спогади Уласа Самчука такими привабливими є їх здатність забезпечувати ефект присутності для читача. Це означає, що під час читання спогадів, читач має відчуття, ніби він сам присутній у відтвореному автором часі та місці подій.

Спогади Уласа Самчука переносять нас в минуле і роблять співучасниками важливих подій і зустрічей з визначними особистостями. Завдяки деталізованому опису подій, живому переказу діалогів та емоцій автора, читач має можливість відчувати атмосферу того часу, побачити образи та почути голоси людей, про яких розповідає Самчук. Цей ефект присутності досягається завдяки майстерності автора у відтворенні деталей і атмосфери подій. Він здатний передати настрій моменту, збагнути сенс подій і показати їх вписаність у контекст дійсності та характеристику особистостей, що зустрічаються в його спогадах. Читач може відчувати драматизм і теплоту

автентичності епохи, що відтворена у спогадах Уласа Самчука. Кожен спогад стає переконливим свідченням таланту автора і значення його художньої документалістики. Вони вирізняються своєрідністю, інтимністю та емоційною виразністю, що робить їх особливо привабливими для читача. Таким чином, спогади Уласа Самчука, завдяки своїй здатності створювати ефект присутності, пропонують читачеві унікальний досвід переживання та сприяють глибшому розумінню минулого та його впливу на сьогодення.

Прикладом цього можуть бути витoki спогадів про першу зустріч та багаторічну дружбу з Оленою Телігою, яку автор описує в деталях. Він називає цю зустріч своєрідним приреченням, фатумом, що вказує на значущість цього події у його житті [23, с. 35]. Детальне відтворення першого діалогу між ними передає їх духовну спорідненість та взаємне захоплення. Автор висловлює своє здивування екзальтованою, напруженою, невтомно грайливою натурою Олени Теліги, яку він сприймав як живу істоту, відмінну від персонажів зі своїх читань про великодушних дам [23, с. 37]. Це було дійсне знайомство з реальною особою, яке стало початком міцної дружби між ними, що тривала до кінця їх життя.

Книга споминів “На білому коні” і всі твори художньої документалістики Уласа Самчука, які охоплюють широкий спектр українського культурного життя, можуть бути цінним інструментарієм та документальним матеріалом для літературознавчих досліджень та переосмислення української мистецької спадщини. Вони сприяють розкриттю невідомого і побудові нетрадиційного погляду, стимулюючи бажання нового осмислення класичних творів української літератури з погляду соціологічних аспектів.

У аналізі наративної структури мемуарного дискурсу Уласа Самчука, Світлана Бородіца підкреслює, що його сповідальна проза відрізняється

гармонійним поєднанням реалістичного авторського сприйняття світу з постійно проникаючою в текст лірично-суб'єктивною лінією. Це пояснюється не лише особливою позицією та роллю наратива, підсиленням героїчно-романтичного пафосу письменства, але і більш складними характеристиками та закономірностями жанру [8, с. 264].

Загальна людська сутність, глибокий людський аспект - це, можливо, найцінніша і найтепліша складова літератури такого типу. Спогади, листи, щоденники з усією їхньою специфічністю утворюють надзвичайно змістовний і унікальний інформаційно-психологічний феномен, який існує на межі між сьогодні і вчора, живим і неживим, документом і сповіддю, реальним фактом і художнім узагальненням.

Сповідальний характер спогадів впливає на їх особливу настроєвість, схильність до автоспостережень і самоаналізу, що впливає у формі специфічного мемуарного “потоків свідомості”. Це надає рельєфності і неповторності окремим кадрам з кінофільму пам'яті.

Спогади Уласа Самчука можна порівняти з “слайдами”, які приводять нас у рух “фантастична і фантазуюча машина пам'яті”, як сказав Юрій Шевельов. Спогади є “вікнами в позапростір” (за словами Василя Стуса), крізь які можна в будь-який момент зануритися у минуле, відчувати настрій того часу та осмислити його сутність, його взаємозв'язок з дійсністю та характеристикою особистостей. Драматична та одночасно тепла автентичність епохи, яка відтворюється у спогадах “На білому коні”, є переконливим свідченням таланту автора та важливості його художньої документалістики у екзистенційному контексті.

ВИСНОВКИ

Висновок магістерської роботи розкриває глибину та значення Уласа Самчука для української літератури та культури загалом. Через свої спогади, письменник передає нам свої враження, спогади та внутрішні переживання, розкриваючи своє автобіографічне “я” та надаючи нам можливість краще зрозуміти його творчий шлях і внесок української культурної спадщини.

Улас Самчук народився в 1905 році і був свідком багатьох важливих історичних подій українського народу. Мемуари автора дозволяють нам зануритися у світ ХХ століття, з його турбулентними періодами, включаючи Голодомор, Другу світову війну та національно-визвольний рух. У своїх мемуарах Улас Самчук розповідає про дитинство, молодість та доросле життя, відтворюючи яскраві деталі та події, які сформували його як письменника та особистість. Автор описує свої зустрічі з визначними літераторами, митецькими об'єднаннями того часу, свої враження та спогади про знаменитих колег і друзів.

Мемуарна творчість Уласа Самчука стала важливим джерелом історичних, культурних і літературних досліджень. Його спогади не лише розширюють наше розуміння тогочасних подій, але й надають цінну інформацію про життя відомих літераторів, артистів та громадських діячів, які перетиналися з Уласом Самчуком. Автобіографічна література письменника має велике значення для розуміння української літератури та культури загалом.

Мемуари автора стали дорогоцінною основою інформації про його особистий досвід, зустрічі з іншими видатними літераторами та інтелектуалами того часу, а також про події, що відбувалися в Україні у важливі епохи. Вони підкреслюють активну громадську діяльність Самчука, його боротьбу за національну самостійність та важливість підтримки

української культури. У мемуарах Уласа Самчука виявляється його глибоке розуміння суспільно-політичних та культурних аспектів свого часу. Він аналізує соціальні проблеми, політичні події та їх вплив на життя українського народу. Спогади демонструють його проникливий погляд на історію, стурбованість долею свого народу та бажання митця змінити суспільство на краще.

Особистість Уласа Самчука виявляється у його мемуарах яскраво та багатогранно. Вони розкривають перед нами не лише літературний таланти письменника, але й його глибоку духовність, емоційну сенсильність та моральні переконання. Улас Самчук був письменником, чиї мемуари стали цінним джерелом для дослідження історії, культури та літератури України. Його автобіографічна творчість показує власне глибоке знання та розуміння свого народу, традицій, а також проблем та викликів, з якими стикалася Україна у той період. Спогади автора надають нам можливість пережити ті складні часи разом з ним, відчувати його емоції та почуття, а також збагатити своє розуміння української культури та національної ідентичності.

Узагалі, життєписна проза Уласа Самчука є важливим спадком для української літератури та культури загалом. Вона відкриває перед нами унікальні інсайти та інтимні деталі життя та творчості письменника, що допомагає нам краще зрозуміти його індивідуальність, бачення світу та авторський внесок у розвиток української літератури. Мемуарна творчість Уласа Самчука відображає глибокий зв'язок між автобіографічними спогадами та літературою. Він майстерно використовує жанр мемуарів, щоб не лише розповісти про своє життя, але й проникнути у сутність культурних, історичних та соціальних явищ свого часу. Його мемуари є спробою зберегти пам'ять про минуле та внести свій внесок у формування національної свідомості.

Важливим аспектом мемуарної творчості Уласа Самчука є його національна свідомість та патріотизм. Він висвітлює важливість української ідентичності, культурної спадщини та мови, а також боротьби за незалежність своєї Батьківщини. Життєписна проза спонукає до роздумів про значення та цінність української культури та її внеску у світову спадщину. Улас Самчук зумів створити мемуарну творчість, яка не тільки залишає слід у серцях читачів, але й стає джерелом інспірації для наступних поколінь письменників. Спогади автора допомагають нам побачити світ через його очі, відчутти емоції та пережити його творчу долю.

Завдяки спогадам Уласа Самчука, ми отримуємо унікальну можливість зануритися у світ його думок, переживань та спогадів. Вона допомагає нам краще зрозуміти сутність творчого процесу, вплив суспільного контексту на творчу особистість, а також значення письменника для української літератури та культури загалом. Автобіографічна література Уласа Самчука - це не лише спогади про його власне життя, але й розкриття значущості культури, історії та національної свідомості. Вона перетинає межі автобіографії та літератури, стаючи джерелом інформації, інсайтів та важливих роздумів про нашу спільну спадщину. Улас Самчук залишив нам непересічне літературне надбання, що стало неоціненним джерелом для вивчення української культури, історії та літератури. Його мемуари допомагають нам краще зрозуміти історичний контекст, соціальні процеси та літературні тенденції тогочасної доби, а також поглибити наше розуміння значення автобіографічного мистецтва в контексті культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автобіографія і читання. Засліплений читач // *Studia methodologica*. — Тернопіль, 2005. — Вип. 15. — С. 40-44.
2. Авторитет автографа і автобіографа (У. Самчук, Е. Канетті, Й.В. Гете) // *Studia methodologica*. — Тернопіль, 2006. — Вип. 17. — С. 141-145.
3. Безхутрий Ю. Коні Уласа Самчука / Юрій Безхутрий // *Березіль*. — 1996. — No 5–6. — С. 164–175.
4. Білоус-Гарасевич М. Улас Самчук та його спогади «На білому коні» / Марія Білоус-Гарасевич // Білоус-Гарасевич М. Ми не розлучались з тобою, Україно : Вибране 1952–1998. — Детройт, 1998. — С. 335–342.
5. Білоус-Гарасевич М. Широкий письменницький діапазон У. Самчука / Марія Білоус-Гарасевич // Білоус-Гарасевич М. Ми не розлучались з тобою, Україно : Вибране 1952–1998. — Детройт, 1998. — С. 125–146.
6. Біографія і автобіографія: діалог про найвищу інстанцію (на матеріалі творів У. Самчука та Е. Канетті) // *Слово і Час*. — 2006. — No 7. — С. 35-40.
7. Бородіца С. Романи-епопеї У. Самчука у літературно- критичному дискурсі української діаспори другої половини ХХ століття. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство. Тернопіль: Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 42. С. 23-27.
8. Бородіца С. Наративні особливості мемуаристики Уласа Самчука періоду МУРу. Українська наука у європейському контексті. Німецько-українські наукові зв'язки. Зб. наук. пр. Том ІХ. Мюнхен: НУНО, 2016. С. 262-267.
9. Бровко О. Українська спогадова література ХХ століття: еволюція, поетика, жанри / О. Бровко // *Синопис: текст, контекст, медіа*. — 2014. — No 4 (8). —

режим

доступу:

<http://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/113>

10. Гажа Т. Українська літературна мемуаристика ХХ століття: підсумки становлення типів: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2006. 19с.
11. Галич О. Українська письменницька мемуаристика: природа, еволюція, поетика / Олександр Галич. – К. : КДПІ, 1991. – 217 с.
12. Гнатюк 2005: Гнатюк М. Специфіка мемуарного жанру: об'єктивне і суб'єктивне у спогадах Уласа Самчука «На білому коні», «На коні вороному» // Наукові записки. Сер.: Літературознавство. – Тернопіль: ТНПУ, 2005. – Вип. XVII. – С. 35-42.
13. Гуцуляк 2009: Гуцуляк І. Г. Повтор як засіб посилення експресивності тексту і його ритмізації в українській бароковій поезії // Записки з українського мовознавства: зб. наук. пр. – Одеса: Астропринт, 2009. – Вип. 18. – С. 336-345.
14. Денисюк, Іван. Спогади. Літературознавчі та фольклористичні праці. Т. 1. Кн. 2. Л., 2005. 486 с.
15. Еліас Канетті: влада мови і маси // Всесвіт. — Київ, 2005. — Вип. 11-12. — С. 196-202.
16. Категорії автобіографічної естетики — національне наповнення вихідних термінів жанру: пошук культурних детермінант та накидання містків // Терміносистеми сучасного літературознавства: Науковий семінар / За ред. Р. Гром'яка. — Тернопіль, 2006. — С. 145-155.
17. Коцюбинська М. Історія, оркестрована на людські голоси. Екзистенційне значення художньої документалістики для сучасної української літератури. К.: Вид. дім «Києво- Могиллянська академія», 2008. 70 с.

- 18.Маслюченко Г. О. Художні мемуари та автобіографічна повість в українській літературі 90-х років ХХ століття: автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «українська література» / Галина Олександрівна Маслюченко. – Дніпропетровськ, 2004. – 18 с.
- 19.Методологія компаративного дослідження книг спогадів У. Самчука та автобіографій Е. Канетті // Іноземномовна комунікація: здобутки та перспективи. Тези доповідей міжнародної наукової конференції, присвяченої 40-річчю ТДМУ. — Тернопіль, 2006. — С. 154-156.
- 20.Наєнко М. Мемуари як історія сучасника // Дивослово. — 2003. — № 11. — С. 17-19.
- 21.Пінчук С. Улас Самчук / Степан Пінчук // Рідна школа. – 1999. – № 9. – С. 9–11.
- 22.Поліщук Я. Формули ідентичності Уласа Самчука на тлі доби / Ярослав Поліщук // Дивослово. – 2004. – № 7. – С. 26–29.
- 23.Самчук У. О. На коні вороному: Спомини і враження: у 2 ч. – Остріг – Луцьк: Вид-во НаУОА, ПВД «Твердиня», 2007. – 424 с.
- 24.Самчук У. Велика література / Улас Самчук // МУР. – Збірник І. – Мюнхен; Карльсфельд, 1946. – С. 40–51.
- 25.Самчук У. Плянета Ді-Пі : Нотатки й листи / Улас Самчук. – Вінніпег, 1979. – 355 с.
- 26.Стадніченко О. О. Про сучасні виміри мемуарно-автобіографічної прози / О. О. Стадніченко // Вісник Запорізького національного університету. Серія: Філологічні науки. – 2014. – № 2. – С. 412–419.
- 27.Струганець О. О. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 88 с.
- 28.Сучкова Л. Термінологічні визначення мемуаристики в польському та українському літературознавстві // Терміносистеми сучасного

- літературознавства: досвід розробки і проблеми: Науковий семінар / За ред. Р. Гром'яка. — Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. — С. 206-215.
29. Термінологічна парадигма автобіографічного жанру // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. — 2006. — Вип. 26. — С. 129-132.
30. Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. - К.: Міленіум, 2002. 320 с.
31. Улас Самчук і Еліас Канетті: самопізнання в добу імперської кризи (спільні зв'язки соціальних та текстових структур на матеріалі автобіографічних творів У. Самчука та Е. Канетті) // Питання літературознавства. — Чернівці, 2005. — Вип. 13 (70). — С. 88-96.
32. Улас Самчук та Еліас Канетті: у автопактах суспільного і приватного // Наукові записки. Серія: Літературознавство. — Тернопіль, 2005. — № 16. — С. 171-200.
33. Царик Л. Творча біографія Уласа Самчука як чинник формування життєвого досвіду і соціокультурного становлення студентів та школярів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство.* Вип. 52 / за ред. проф. М.П. Ткачука. Тернопіль: ТНПУ, 2020. С. 156–168.
34. Черкашина Т. Українська мемуарно-автобіографічна проза ХХ ст.: жанрова структура та ідейно-художня еволюція: автореф. дис... д-ра філол.наук: спец. 10.01.01. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2015. 36 с.
35. Черкашина Т. Ю. Автобіографічне письмо: документальність versus фікційність / Т. Ю. Черкашина // Вісник Луганського національного

- університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – 2012. – No 12 (247) червень. – Ч. II. – С. 225–231.
36. Черкашина Т. Ю. Автогеографія як частина життєвого шляху людини / Т. Ю. Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – 2012. – No 3(238) лютий. – Ч. I. – С. 43–52.
37. Черкашина Т. Ю. Ідейно-художні домінанти української автобіографіки 1990-х років / Т. Ю. Черкашина // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : [зб. наук. пр. / за ред. О. С. Філатової]. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2014. – Вип. 4.13 (104). – С. 291–296.
38. Черкашина Т. Ю. Історія життя особистості в українських автобіографіях XVIII – XIX століть / Т. Ю. Черкашина // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – 2010. – No 2. – С. 349–355.
39. Черкашина Т. Ю. Історія оповідей про себе і своє життя: формування типологічних різновидів / Т. Ю. Черкашина // Проблеми сучасного літературознавства : [зб. наук. пр. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова]. – Одеса : Астропринт, 2013. – Вип. 17. – С. 202–210.
40. Черкашина Т. Ю. Література особистого спогаду в системі словесної творчості / Т. Ю. Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – 2013. – No 4 (263) лютий. – Ч. II. – С. 37–46.
41. Черкашина Т. Ю. Мемуарна, автобіографічна, мемуарно- автобіографічна проза: термінологічний аспект / Т. Ю. Черкашина // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – No 1 (73). – С. 210–214.

42. Черкашина Т. Ю. Правдивість відображення особистого життя автора в автобіографічних і автофікційних творах (на прикладі романів Ю. Андруховича «Таємниця» і «Московіада») / Т. Ю. Черкашина // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: лінгвістика і літературознавство: [міжвуз. зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва]. – Бердянськ : БДПУ, 2013. – Вип. XXVII. – Ч. 1. – С. 32–40.
43. Черкашина Т.Ю. Автобіографічне й біографічне письмо: спроба диференціації понять / Т. Ю. Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – 2010. – № 4 (191) лютий. – Ч. II. – С. 180–188.
44. Черкашина Т.Ю. Історія розвитку українського автобіографічного нарису / Т. Ю. Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – 2014. – № 1 (284) січень. – С. 67–76.
45. Черкашина Т.Ю. Мемуарно-автобіографічна проза ХХ століття: українська візія : монографія / Т. Ю. Черкашина ; за наук. ред. О. А. Галича. – Харків : Факт, 2014. – 380 с.
46. Черкашина Т.Ю. Система документальної літератури: внутрішня організація / Т. Ю. Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – 2011. – № 19 (230) жовтень. – Ч. I. – С. 37–45.
47. Черкашина Т.Ю. Українська письменницька автобіографіка 1920-х років: збереження традицій минулого / Т. Ю. Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – 2013. – № 22 (281) листопад. – С. 66–75.
48. Черкашина Т.Ю. Формування жанрів спогадової літератури / Т. Ю. Черкашина // Науковий вісник Миколаївського державного університету

- імені В. О. Сухомлинського : [зб. наук. пр. / за ред. В. Д. Будака, М. І. Майстренко]. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. – Вип. 4. 11 (90). – С. 302–307.
49. Швець Г. Есеїстична проза Уласа Самчука / Ганна Швець // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Вип. ІХ. – Рівне, 2000. – С. 80–89.
50. Шестопалова Т. Нова студія з української мемуаристики ХХ століття / Т. Шестопалова // Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. – 2015. – № 5 (338). – С. 141–143.
51. Шкіцька 2012: Шкіцька І.Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: лінгвістичний аспект: [монографія]. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 440 с.
52. Folkenflik, Robert. Introduction: The Institution of Autobiography / Robert Folkenflik // The Culture of Autobiography. Constructions of Self-Representation. Irvine Studies in the Humanities. – Stanford, California, 1993. – P. 1–20.
53. Jelinek, Estelle C. The Tradition of Women's Autobiography: From Antiquity to the Present / Estelle C. Jelinek. – Twayne Publishers : Boston A Division of G.K. Hall & Co, 1986.
54. Lejeune, Philippe. Entretien / Philippe Lejeune // Magazine littéraire. – Mai 2002.
55. Lejeune, Philippe. Rousseau et la révolution autobiographique [Електронний ресурс] / Philippe Lejeune. – Режим доступу до статті : <http://www.autopacte.org/Rousseau%20et%20la%20r%20E9volution%20autobiographique.html>
56. Mason, Mary G. The Other Voice: Autobiographies of Women Writers / Mary G. Mason // Autobiography: Essays Theoretical and Critical / Ed. by James Olney. – Princeton. New Jersey, 1980.

57. Rioul, René. Le désir d'autobiographie, conférence, 2003 [Электронный ресурс] / René Rioul. – Режим доступа до статті : <http://sitara.free.fr>
58. Rousseau, Jean-Jacques. Les Confessions [Электронный ресурс] / Jean-Jacques Rousseau. – Режим доступа до видання : http://un2sg4.unige.ch/athena/rousseau/confessions/jjr_conf_01.html.